

ФІНАНСОВА КРИЗА – ПРОБЛЕМА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті узагальнено чинники, які вплинули на розвиток економіки в Україні, Польщі, Росії в умовах світової фінансової кризи та пропозиції щодо розв'язання даної проблеми.

Ключові слова: криза, кредитна експансія, експорт капіталу, імпорт капіталу, торговельний баланс, пропозиція грошей, грошово – кредитна політика, реальний сектор економіки.

Постановка проблеми. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток економіки України особливо загострюється в умовах глобальної фінансово – економічної кризи. Це викликає необхідність пошуків шляху не тільки виходу з неї, а й у відродженні національної економіки. Актуальність даної проблеми загострюється ще й тим, що саме від прийнятих на даному етапі рішень буде залежати доля України, відновлення у людей поваги до своєї держави і впевненості, що вона захищатиме їх інтереси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки фінансово – економічна криза носить глобальний характер проблеми розвитку економіки вже тривалий час знаходяться в полі дослідження вчених – економістів. Серед вітчизняних вчених необхідно зазначити публікації В. Геєця, О. Малютіна, А. Гриценко, Т. Кричевської, Н. Жиляєвої. Досвід зарубіжних країн висвітлено в працях В. Бурлачкова, М. Шимаї, В. Вельфе, В. Маневича, М. Головніна.

Мета дослідження – на основі узагальнення чинників, які впливають на розвиток економіки України та деяких зарубіжних країн, визначити основні пріоритети України в умовах глобалізаційних впливів.

Основні результати дослідження. В даному аспекті виникає необхідність в потребі дослідження поняття «криза» та передумов її виникнення. Грецький іменник «krisis» (вибір, рішення, судження) вживався в термінології юриспруденції, медицини і риторики, означаючи поворотний пункт у прийнятті рішення або спору. На сьогоднішній день, послідовники певних суспільно – наукових шкіл схильні називати кризою бурхливі та невпорядковані процеси, що відбуваються в будь – якій системі. Необхідно зазначити, що криза не означає повного краху даної системи, а є великомасштабним порушенням, яке перешкоджає її функціонуванню або серйозно її гальмує. Аналіз останніх публікацій представників різних наукових шкіл щодо причини виникнення кризових явищ дозволяє зробити висновки, що головна причина криз завжди полягає у суперечності, яка виражає співвідношення двох сутнісних сторін явища.

Гриценко А. зазначає, що «осовною суперечністю сучасної фінансово – економічної системи є суперечність між виробництвом реальної вартості та рухом її грошових і фінансових форм» [3]. Ця суперечність проявляється як невідповідність у розвитку реального та фінансового секторів економіки, що виражається у надмірному збільшенні обсягу цінних паперів та їх похідних (деривативів), у мультиплікації фіктивного капіталу. Тому актуальним є дослідження фінансового сектору в умовах глобалізації.

Низкою вчених визначено початок кризи фінансового сектору - іпотечна криза США, яка охопила банківську систему, з часом, проникаючи до виробничої сфери та набуваючи у кожній країні особливих характеристик і форм проходження.

Сучасна фінансова криза не перша. За останні 30 років (зо оцінками МВФ) відслідковано 113 фінансових криз в 17 провідних країнах світу, з яких - 29 призвели до уповільнення темпів зростання, 29 – до наступної рецесії [3]. Проте вони не мали таких глобальних наслідків. На фоні визнання цих реалій є цікавим погляд американського журналіста – аналітика Ф. Захарія, який зазначає: «У більш широкому сенсі фундаментальна

криза, з якою ми зіткнулися, це – криза самої глобалізації чи багатосторонності. Ми глобалізували національні економіки. Торгівля, поїздки і туризм об'єднують людей. Технологія створила всесвітні мережі поставок, міжнародні компанії і міжнародних споживачів. Але політика наших країн залишається однозначно національною. Це напруження є основою багатьох катастроф нашого часу – напруження, викликане невідповідністю глобальних проблем, що виникають у взаємозв'язаних економіках, і політичних процесів, які не спроможні привести до глобальних рішень» [7].

За даними Європейського банку реконструкції та розвитку, Україна найбільше серед країн Східної Європи та Центральної Азії постраждала від глобальної фінансової кризи. Фінансовий сегмент України включає: банківський сектор, ринок небанківських фінансових послуг і фондовий ринок.

За останні п'ять років обсяг активів фінансового сектору України зріс більш як у 7 разів і на початок 2009 року становив 977,7 млрд. грн.(рис. 1).

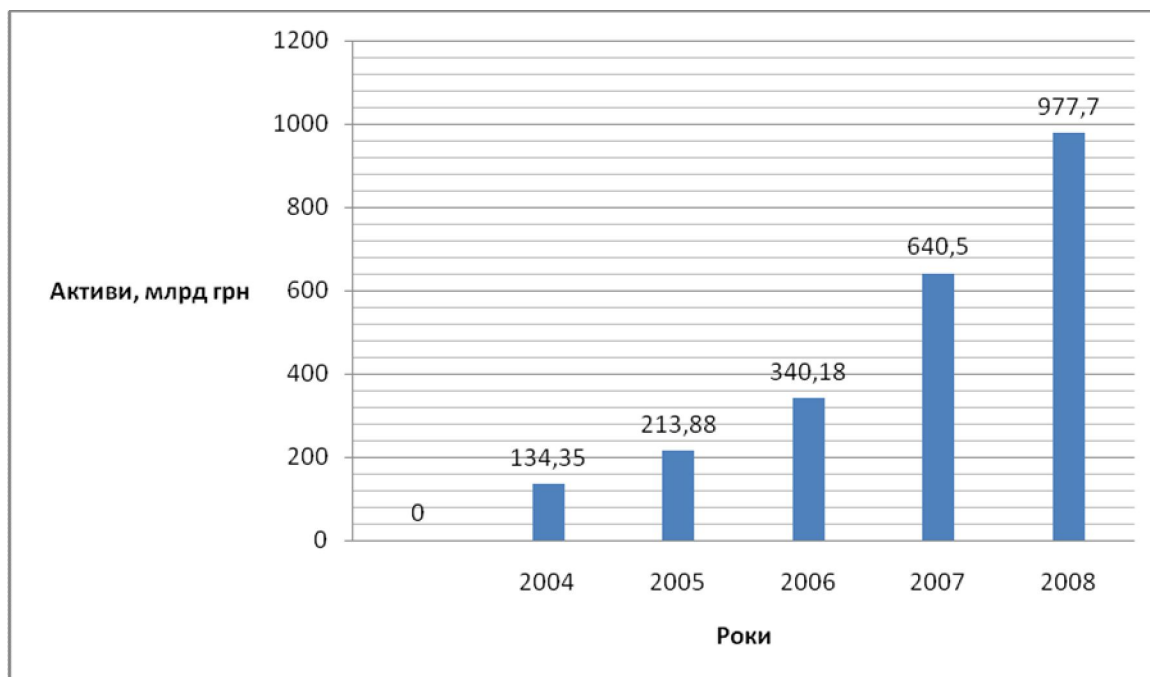

Рис. 1. Динаміка активів фінансового сектору України за 2004 – 2008 роки [5, с. 95]

Проте, неможливо не зазначити, що в структурі активів фінансового сектору найзначнішу позицію займають банківські активи (94,7%) (рис. 2).

Характерною рисою банківського сектору в даний період часу стає розширення присутності іноземних банків. При цьому вітчизняний банківський сектор включає досить велику кількість банків, але не надає банківських послуг у достатньому обсязі. Мається на увазі, що в роки, які передували кризовим явищам спостерігається надзвичайна активність процесів кредитування (дочірні банки, не маючи серйозних обмежень щодо ресурсів, розширювали споживче кредитування). Так в 2004 р. величина кредитів становила 25,7% ВВП, в 2008 р. вона досягла 77,3% ВВП [2].

Дані процеси мали низку особливостей, які посилили наслідки кризи: по - перше, надзвичайно високі темпи кредитування фізичних осіб, по – друге, збільшення питомої ваги кредитів в іноземній валюті, по – третє, зростання питомої ваги довгострокових кредитів усередині країни при відносно короткострокових зовнішніх позиках банківського сектору. Як наслідок, українська економіка стала залежною від припливу іноземного капіталу, що суттєво позначилося на фінансовій безпеці країни.

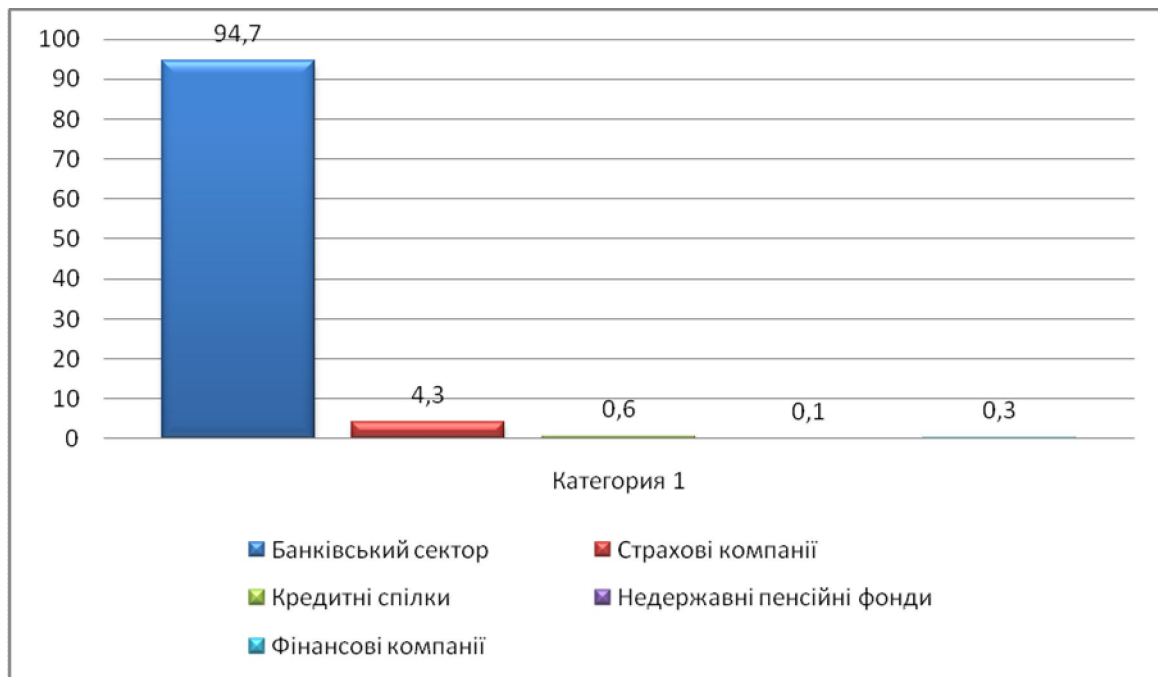

Рис. 2. Структура активів фінансового сектору України в 2008 році [5, с. 96]

Таким чином, кредитна експансія та фіксований курс були тими процесами, які визначили глибоку кризу в банківській сфері, яка загрожує розгортанням серйозної кризи у всій економіці. У цьому полягає причина звернення України у 2008-2009 роках за допомогою до МВФ. Ситуацію в цілому в 2009 році вдалося втримати у відносній стабільності. В цей час спостерігається динаміка пропозиції грошей в економіці, яка пояснюється викупом НБУ іноземної валюти, яка надходила в країну переважно не в результаті перевищення експорту над імпортом, а завдяки запозиченням. Зрозуміло, що зростання економіки в цей час пояснюється зовнішніми запозиченнями, які стимулювали внутрішнє споживання. Слід зазначити, що приватний зовнішній борг став державним боргом – у результаті здійснених позик і їх погашення в умовах поточної політики підтримання ліквідності комерційних банків з боку НБУ. І з часом країні доведеться вкотре звертатися за допомогою до міжнародних фінансових організацій.

Проте, підтримку з боку МВФ призупинено, внаслідок постійного порушення Україною умов меморандуму.

З огляду на вищезазначене, доцільно було б звернутись до досвіду інших країн, економіка яких зазнає впливу світової кризи. В. Вельфе зазначає наступні тенденції в розвитку економіки Польщі: «швидкий приріст приватного споживання, темпи якого у 2007 році перевищували 5%. ...Незважаючи на прискорення темпів інфляції, яка у 2008 році перевищила 4%, реальні доходи все одно зросли на 5%, чому сприяв динамічний попит на споживчий кредит. Темпи приросту експорту знизилась у 2007 р. до 9%, у 2008 р. – до 8%, що стало наслідком як ослабленням світового попиту, так і зміцнення польського злотого щодо долара та євро. Ця тенденція зберігалась у першій половині 2008 р. проте в середині 2008 р. відбулося несподіване зниження курсу польського злотого (воно закінчилося через кілька місяців без інтервенцій центрального банку). Це зробило умови експорту сприятливішими.... Внаслідок ослаблення злотого у 2008 р. темпи зростання імпорту знизилась. Тому зовнішньоторгівельний баланс погіршився, так само як сальдо поточного рахунку» [1].

Професор В. Маневич надає короткий перелік основних характеристик механізму розгортання економічної кризи в Росії: «... Падіння світових цін на нафту й зниження світового попиту послабили активне сальдо торговельного балансу. Зниження рентабельності нафтогазового комплексу Росії та криза на світових фінансових ринках зумовили труднощі з одержання нових кредитів і рефінансуванням попередньої

заборгованості. Розпочався вплив іноземного капіталу. Результатом стали крах російського фондового ринку та зниження валютного курсу рубля. Біржовий крах викликав спад виробництва в реальному секторі економіки» [6].

Висновки. Проаналізувавши досвід інших країн, бачимо загальні тенденції, які в основному зводяться до неефективної грошово – кредитної політики в період, який передував фінансово – економічній кризі. Причому, науковці зазначають, що криза одночасно охопила основні сегменти фінансового і реального секторів економіки. Це ускладнює маневр, позбавляє державу запасів ресурсів, необхідних для нейтралізації гострих невідкладних проблем. Жодна з основних сфер економічної системи неспроможна самостійно вирішувати свої проблеми у відриві від загального вектора подій.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що для подолання кризи у фінансовому і реальному секторах потрібні наступні кроки:

- відновлення контролю за міжнародним рухом капіталу (такої думки дотримуються В. Геєць, угорський економіст Л. Бокрош, російський економіст В. Маневич);

- відновлення нормальної грошової пропозиції;

- підтримання платоспроможного попиту за допомогою направлення бюджетних інвестицій в галузі транспортної інфраструктури (будівництва та ремонту автомобільних доріг, мостів і тунелів, морських, річкових та повітряних портів), а також в розвиток сітєвих галузей, які мають ознаки природних монополій (магістральних трубопроводів, систем водо- і газопостачання, забезпечення теплом і електроенергією);

- вирішення політичної кризи через формування нової конструкції, ідеалів та розуміння, спрямованих на створення таких цінностей, як повага до праці, прагнення до чесності та справедливості.

Список використаних джерел:

1. Вельфе В. Економічна політика і сучасні кризи в Польщі //Економіка України. – 2010. - №4. – С.30-37.
2. Геєць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008-2009 років в Україні //Економіка України. – 2010. - №4. – С.5-15.
3. Гриценко А. Глобальна криза як форма сучасної фінансово – економічної динаміки//Економіка України. – 2010. - №4. – С.37-47.
4. Інтерактивні електронні статистичні карти [електронний ресурс] / режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
5. Малютін О.К. Оцінка фінансового сектору та його значення в економічному розвитку України // Фінанси України. – 2010. - № 3. – С.92-101.
6. Маневич В. Економічна криза: світло в кінці тунелю? // Економіка України. – 2010. – №4. – С.47-56.
7. Шимаї М. Виклики для посткризової глобальної системи // Економіка України. – 2010. - №4. – С.22-30.

Захарчук С.С. Финансовый кризис – проблема глобализации.

В статье проанализированы тенденции, которые наиболее повлияли на развитие экономики в Украине, Польше, России в условиях мирового финансового кризиса и предложения по решению данной проблемы.

Ключевые слова: кризис, кредитная экспансия, экспорт капитала, импорт капитала, торговый баланс, предложение денег, денежно – кредитная политика, реальный сектор экономики.

Zakharchuk S.S. Financial crisis is a globalisation problem.

In the article the tendencies which have most affected on the economy development in Ukraine, Poland, Russia in the conditions of financial world crisis and the offer under the decision of the given problem are analysed.

Keywords: crisis, credit expansion, capital export, capital import, trading balance, the offer of money, monetary - credit policy, real sector of economy.